

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

HUSITSKÉ ŽENY TŘIKRÁT JINAK
BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Pavla Vítková

Specializace v pedagogice, obor Český jazyk se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: Mgr. Jiří Novotný

Plzeň 2022

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 21. března 2022

vlastnoruční podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Jiřímu Novotnému za trpělivost, čas a cenné rady.

Obsah

Úvod	5
1. Husovi předchůdci.....	7
2. Sociální stratifikace v díle Tomáše Štítného ze Štítného	10
2.1. Život Tomáše Štítného ze Štítného	10
2.2. Dílo	11
2.3. Sociální stratifikace v díle.....	12
3. Anežka ze Štítného a pražské bekyně	16
3.1. Ženy a jejich postavení v církevním dění	17
4. Husova <i>Dcerka</i>	19
4.1. Husovy dopisy	24
4.2. Anonymní veršovaná skladba <i>Viklefice</i>	25
5. Doba Husova a husitská revoluce	28
5.1. Mistr Jan Hus a jeho doba.....	28
5.2. Husitská revoluce.....	30
6. Shrnutí a posouzení předmětné tematiky	32
Závěr.....	34
Resumé	36
Summary.....	37
Seznam použité literatury a pramenů	38

Úvod

Bakalářská práce pojednává o literárních ženách z předhusitského a husitského období. Zaměřuje se na to, jak na ženy pohlížely různé osobnosti 14. a 15. století. Je důležité si uvědomit, že právě toto období bylo pro ženy vcelku „emancipační“. Žena byla v některých očích vzdělanců brána sice jako nositelka hříšnosti a smilstva, avšak na druhou stranu byla, i pro některé, symbolem panenské čistoty, až dcerky boží, která si je plně vědoma svého poslání vzhledem k Bohu.

Jak už z názvu práce vyplývá, bude postavení žen zkoumáno ze třech rovin. Nejprve se práce zabývá názorem na ženy Husových předchůdců, zejména je hlouběji zkoumán pohled Tomáše Štítného ze Štítného. Další úhel pohledu nabízí Husova *Dcerka*. Anonymní veršovaná skladba *Viklefice*, reakce na aktivitu žen v náboženských kruzích, nám poskytuje na ženy třetí názor.

Práce je rozdělena do šesti kapitol. V první kapitole se pokusím vysledovat, jak na ženy bylo pohlíženo očima Husových předchůdců. Druhá kapitola se věnuje sociální stratifikaci v díle Tomáše Štítného ze Štítného. Je zde nastíněn jeho život, a především věnuji pozornost jeho traktátům, ve kterých se nemálo dotýká ženské problematiky. Zejména bych zmínila Štítného dílo *O trojím stavu, panenském, vdovském a manželském*. Dále se práce dotýká problematiky pražských bekyň a Anežky ze Štítného. Další názor na ženy, který nalezneme ve čtvrté kapitole, je zprostředkován pomocí díla *Dcerka* od mistra Jana Husa. Kapitola poukazuje taktéž na Husovy dopisy. V práci je dále upřena pozornost na anonymní dílo *Viklefice*, které má zesměšňující charakter a odkrývá další představu o ženách v náboženské sféře. Pátá kapitola přibližuje život mistra Jana Husa. Součástí kapitoly je i nastínění role žen v husitské revoluci. Přiblížení tehdejší situace pomáhá k pochopení postavení žen v širším společenském kontextu, církevním dění tohoto historického období. Závěrečná kapitola shrnuje a posuzuje předmětnou tematiku.

Cílem bakalářské práce je reflexe ženy ve vybraných dílech husitského období. Vnímání žen a jejich postavení v tehdejší společnosti se pokusím interpretovat přímo z děl této historické epochy. Můj záměr spočíval ve vyhledávání textů s ženskou tematikou, proto jsem se v doporučené literatuře zaměřila na kapitoly a úseky, ve kterých se nacházely informace potřebné k napsání mé bakalářské práce. Následně jsem sbírala informace, poté jsem tyto informace porovnávala a snažila se vyvodit závěr. V práci je použita metoda

komparace a kompilace. Předpokládám, že má práce poskytne zajímavý náhled na funkci a postavení žen v 14. a 15. století.

V práci se opírám zejména o traktáty Tomáše Štítného ze Štítného (*O trojím stavu, panenském, vdovském a manželském, O hospodáři, o hospodyni a o čeledi* a *O přirovnání devíti lidských stavů k devíti kůrům andělským*) a o *Dcerku* mistra Jana Husa. Zdrojem dalších informací o ženách mi byla taktéž Husova korespondence. Pokud jde o husitskou revoluci, historická fakta a o informace o osobnostech, čerpám z knih například od Františka Šmahela, Jany Nechutové, Jana Chýny, Miroslava Kaňáka nebo Jana Gebauera.

1. Husovi předchůdci

S různými pohledy na ženy se setkáváme již u předchůdců mistra Jana Husa. Tito vzdělanci hlavně upozorňovali na nespravedlivé chování církve, ovšem ve svých kázáních se dotýkají i tématu žen. Kapitola nám jejich názory přibližuje a zároveň je porovnává.

Konrád Waldhauser

Konrád Waldhauser byl církevní reformátor. Narodil se mezi lety 1320–1326. Značně přispěl ke zrodu české reformace. Působil jako kanovník řádu sv. Augustina v rakouském klášteře Waldhausen. V roce 1363 přišel Waldhauser do Prahy.¹ Jeho kázání se orientovala na život tehdejší společnosti. Ženy káral především za nákladné a příliš nádherné ošacení. „*Mnohé ženy prý tančí, majíce pásy ze zlata a perel složené a v sukních za 40 i více kop a nic se nestarají, jak muž tolik peněz sežene.*“² Ženám vyčítal i necudnost v oblékání. Pyšné ženy nosily zvláštní ozdobné rohy. Kvůli tomuto doplňku nazývá Waldhauser tyto ženy kravami. „*Důvody, proč Waldhauser bojuje proti nádheře, jsou asketické (tělo, budoucí mrtvolu, netřeba kráslosti), mravní (touha po nádheře svádí k hříchu) a sociální (skvostné roucho znamená pot chudých a krev žen, proto je to „šat smíšený s krví“).*“³ Za rodiště hříchů považuje Waldhauser masopust. Masopustní veselí spojoval s ďáblem, jelikož ženy *necudně poskakují a křičí, ba běsní.*⁴ Tanec je považován za pakt s ďáblem. Dokonce poukazuje na to, že i takové ženy, které se zdály poctivé, jsou skutečně cizoložnice a propadají smilstvu.⁵

K hlavním spisům Waldhausera můžeme zařadit *Apologii a Postillu studentů svatě pražské university.*⁶

Jan Milíč z Kroměříže

Jana Milíče z Kroměříže velmi ovlivnil již zmiňovaný Konrád Waldhauser. Rok narození není zcela známý, ale předpokládá se, že se mohl narodit někdy ve 20. letech

---

¹ CHÝNA, Jan. *Předchůdci Husovi: Konrád Waldhauser*. Praha: Ústřední nakladatelství a knihkupectví učitelstva československého v Praze. Společnost s. r. o., 1921, s. 6–8.

² Tamtéž, s. 10.

³ Tamtéž, s. 11.

⁴ Tamtéž, s. 11.

⁵ Tamtéž, s. 11.

⁶ NECHUTOVÁ, Jana, *K. Waldhauser a myšlenkové proudy doby Karla IV.*, SPFFBU 1979–80, s. 51–56.

14. století. Působil v Karlově císařské kanceláři. Milíč kázal proti pýše, prostopášnosti a lakotě.⁷

V dopisu papeži Urbanovi V. Milíč popisuje tehdejší společnost. Dle Milíče by měl být svolán obecný církevní sněm, *jenž by církev očistil od svatokupectví, válek i beghardů a bekynň.*⁸ Beghardi a bekyně podle něj jen lžou. Vyčítá jim, že mnozí lidé *více věří jejich svodidlům než evangeliu svatému.*⁹ „*S otevřeností podal papežovi pohled na mravní zkázu, která panuje v církevních kruzích, a vyzval ho, aby se postaral o to, aby věřící lid byl svěřen kněžím hodným a způsobilým.*“¹⁰

Stejně tak jako Waldhauser zdůrazňuje Milíč tanec jakožto snadný prostředek k cizoložství. „*Kolik je dnes matek, jež nepočestnou okrasou dcery zdobíce a je k tancům a do divadel vodíce, činí z nich nevěstky a cizoložnice...*“¹¹ Dokonce svádí vinu na matky, které dcerám dovolují zábavu.¹²

Mezi jedno z jeho neznámějších děl patří *Libellus de Antichristo. Knížečka o Antikristovi* byla napsána roku 1368.¹³

Milíčův Jeruzalém

„*R. 1372 dostavil se největší zevní úspěch neumdlévajícího Milíčova působení, totiž obrácení četných pražských nevěstek.*“¹⁴ Milíč měl nový záměr a začal se starat o pražské nevěstky. Hmotně je zabezpečoval, a hlavně je učil poznávat zbožný život. Získal od jedné přechovatelky nevěstek dům v Benátské ulici a od císaře místo po zbořeném starém hampeju.¹⁵ Milíč využil příležitosti a začal se stavbou Jeruzaléma. Milíč si přál z Jeruzaléma vytvořit vzornou obec. Byly by zde realizovány zásady jeho nové zbožnosti. Nápad vybudování Jeruzaléma měl velmi kladné ohlasy. „*Matěj z Janova přirovnává*

⁷ CHÝNA, Jan. *Předchůdci Husovi: Konrád Waldhauser*. Praha: Ústřední nakladatelství a knihkupectví učitelstva československého v Praze. Společnost s. r. o., 1921, s. 5–9.

⁸ ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce 2, Kořeny české reformace*. Praha: Karolinum, 1993, s. 194.

⁹ CHÝNA, Jan. *Předchůdci Husovi: Milíč z Kroměříže*. Praha: Ústřední nakladatelství a knihkupectví učitelstva československého v Praze. Společnost s. r. o., 1921, s. 20–22.

¹⁰ KAŇÁK, Miroslav. *Milíč z Kroměříže*. Na českých překladech z Milíčova díla spolupracoval Karel Červený. Praha: Blahoslav, 1975, s. 41.

¹¹ CHÝNA, Jan. *Předchůdci Husovi: Milíč z Kroměříže*. Praha: Ústřední nakladatelství a knihkupectví učitelstva československého v Praze. Společnost s. r. o., 1921, s. 22.

¹² Poměrně aktuální společenské téma rodičovské benevolence, dobře známé v Národním obrození z Erbenovy Kytice (Dceřina kletba).

¹³ Tamtéž, s. 40–41.

¹⁴ KAŇÁK, Miroslav. *Milíč z Kroměříže*. Na českých překladech z Milíčova díla spolupracoval Karel Červený. Praha: Blahoslav, 1975, s. 26.

¹⁵ Zast. nevěstinec, bordel, (REJZEK, Jiří. *Český etymologický slovník*. 1. vyd. Voznice: Leda, 2001, s. 194.)

Prahu před jeho vybudováním k Sodomě a Gomoře.“¹⁶ Pro Milíče nebylo lehké Jeruzalém hmotně zabezpečovat, byl v takové finanční tísní, že i prodal své knihy. Založení Jeruzaléma, zřízení farnosti a Milíčova kázání popudilo pražské klášterníky. Roku 1373 vznikly spory právě mezi pražskými duchovními a Milíčem, které se týkaly příjmů z domů přifařených při vzniku Jeruzaléma. Nakonec pražští faráři obvinili Milíče z kacířství, napsali proti němu dvanáct obžalovacích článků a poslali je papeži. Mimo jiné ho nařkli z toho, že chce v Jeruzalémě založit kapli, a poté ji protiprávně povýšit na farní kostel. V březnu roku 1374 se Milíč vydal do Avignonu. Nakonec byl zbaven viny. Jeruzalém ukončil svoji činnost stejného roku, kdy Milíč zemřel, a to roku 1374. Jeruzalém byl zrušen Karlem IV., poté byl darován cisterciáckému řádu.¹⁷

Matěj z Janova

Matěj z Janova byl nadšeným posluchačem Jana Milíče z Kroměříže. V roce 1373 odešel studovat do Paříže na slavnou univerzitu Sorbonna, během studia strávil devět let. Na univerzitě se zejména věnoval studiu svobodných umění na artistické fakultě.¹⁸ Po návratu do Prahy byl brzy předvolán na synod a veřejně odvolal své názory, následně byl suspendován od kázání. Tato suspendace byla ovšem dočasná. Mezi hlavní spisy Matěje z Janova patří pět knih, které známe pod názvem *Pravidla Starého a Nového zákona (Regulae Veteris et Novi Testamenti)*. Podle Matěje z Janova je hlavním pramenem poučení a náboženství bible, kterou církev vykládá nikoli podle pravdy, ale podle církevních dogmat.¹⁹

*„Praotcové české reformace ženy nijak nešetřili.“*²⁰ Konrád Waldhauser ženy káral především kvůli přepychovému ošacení a celkovému zdobení. Pro Jana Milíče z Kroměříže byla žena nositelkou neřesti, cizoložnictví a smilství. Matěj z Janova na ženy tak negativně nepohlížel. Jak uvádí historik František Šmahel: *„patrně byl jediným z českých reformátorů, který v ženách spatřoval subjekt a nikoli jen objekt náboženské nápravy. Zbožnost vdov, dívek a žen ho naplňovala optimismem v započatý očistný proces, ženy dával za příklad mužům, hájil jejich zvýšenou spoluúčast na náboženském životě, a*

¹⁶ KAŇÁK, Miroslav. *Milíč z Kroměříže*. Na českých překladech z Milíčova díla spolupracoval Karel Červený. Praha: Blahoslav, 1975, s. 27.

¹⁷ Tamtéž, s. 26–30.

¹⁸ KYBAL, Vlastimil. *M. Matěj z Janova, jeho život, spisy a učení*. Brno: nakladatelství L. Marek, 2000, s. 10.

¹⁹ CHÝNA, Jan. *Předchůdci Husovi: Matěj z Janova*. Praha: Ústřední nakladatelství a knihkupectví učitelstva československého v Praze. Společnost s. r. o., 1921, s. 4–7.

²⁰ ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce 2, Kořeny české reformace*. Praha: Karolinum, 1993, s. 38.

zejména mu imponovalo jejich časté přijímání svátosti oltářní, jehož spásonosnost sám vytrvale prosazoval.²¹

2. Sociální stratifikace v díle Tomáše Štítného ze Štítného

Mezi Husovy předchůdce patří i Tomáš Štítný ze Štítného. Jeho traktáty se dotýkají sociální stratifikace tehdejší společnosti a určují její hodnoty. Nejen díky tomu se stal jednou z důležitých osobností české reformace. „Ke konci 14. století pak dosáhla naše literatura dílem Tomáše ze Štítného jednoho ze svých vrcholných bodů a zároveň i jednoho z vrcholných bodů celé evropské kultury.“²²

2.1. Život Tomáše Štítného ze Štítného

Časové rozpětí života Tomáše Štítného ze Štítného nám není zcela známo. Dle Jana Gebauera se Tomáš Štítný ze Štítného narodil v roce 1331 a zemřel roku 1401. Gebauer vychází ze Štítného rozpravy, která je složkou *Opatovického sborníku*, ten zřejmě pochází z roku 1401 a Štítný se zde zmiňuje o svém věku, konkrétněji že je mu již sedmdesát let. Gebauer poukazuje právě na rok 1401 jakožto rok úmrtí Tomáše Štítného ze Štítného a své přesvědčení vysvětluje tím, že Anežka, dcera Štítného, je již od roku 1401 majitelkou domu vedle Betlémské kaple, a proto se domnívá, že již v tuto dobu byl Štítný mrtev.²³ Ovšem objevují se i jiné názory, které se s Gebauerovým příliš neshodují. F. M. Bartoš tvrdí, že se Štítný mohl narodit roku 1335 a přežil možná i rok 1409.²⁴ K řešení otázky životních dat Tomáše Štítného ze Štítného zcela nedošlo, ale mnozí historikové se shodují, že zemřel až po roce 1401.

Rodina Tomáše Štítného ze Štítného pocházela z rodu Benešoviců, ke kterému například patřili páni z Benešova, z Bechyně či páni z Dubé, ovšem Štítný pocházel z některé zchudlé větve těchto rodů.²⁵ Narodil se a dětství strávil na tvrzi Štítné u Žirovnice.

---

²¹ ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce 2, Kořeny české reformace*. Praha: Karolinum, 1993, s. 39.

²² HRABÁK, Josef; aj. *Dějiny české literatury. 1 Starší česká literatura*. Praha: Nakladatelství ČSAV, 1959, s. 86.

²³ GEBAUER, Jan. *O životě a spisích Tomáše Štítného. Život Štítného. Jeho spisovatelská činnost vůbec*. Praha: Česká akademie věd a umění, 1923, s. 7.

²⁴ ŠTÍTNÝ ze Štítného, Tomáš. *Knížky o hře šachové a jiné*. Uspořádal, k vydání připravil, poznámkami a slovníčkem opatřil František Šimek. Praha: SNKLHU, 1956, s. 16.

²⁵ GEBAUER, Jan. *O životě a spisích Tomáše Štítného. Život Štítného. Jeho spisovatelská činnost vůbec*. Praha: Česká akademie věd a umění, 1923, s. 7.

O rodině se Štítný zmiňuje příležitostně ve svých dílech, uvádí, jak ho rodiče vychovávali a poskytovali mu první vzdělání. Také nezapomíná na svoji babu, kterou označuje za velmi dobrou ženu, dále na strýce a své sestry Peltrátu, Annu a Dorotu. Zda měl Štítný ještě nějaké sourozence kromě těchto tří sester, není zcela známo. V roce 1355 se oženil, avšak jeho manželka mu zemřela již v roce 1376. Měl s ní pět potomků. Dle Štítného slov byla matkou velmi pečující, zejména zdůrazňuje její starostlivost v textech, které byly určeny jeho dětem. Dospělosti se dožili pouze dva jeho potomci, dcera Anežka a syn Jan.

Štítného ovlivnil nejen kazatel Konrád Waldhauser, ale především Jan Milíč z Kroměříže. Štítný se považoval za jeho duchovního syna a často se o něm zmiňoval ve svých spisech.²⁶

V roce 1381 Štítný tvrz u Žirovnice pronajal panu Zbyňkovi z Kamenice, poté se usídlil v Praze, kde se zcela věnoval svému učení a literární tvorbě.²⁷

2.2. Dílo

Dílo Tomáše Štítného ze Štítného má velký význam pro českou literaturu. Největší přínos spatřuje česká literární historie v tom, že psal národním českým jazykem, a tak jeho dílo chápala většina obyvatel Českého království. Sepisoval knihy nábožně poučné a vzdělávací. Zaměřoval se na výchovu a mravy. Především své knihy psal pro své ratolesti, zejména pro dceru Anežku, později i pro veřejnost.

Dějiny literatury české popisují Štítného přínos pro češtinu takto: „*Dílo Štítného není však jen výrazem touhy širokých vrstev po vzdělání, ale podává zároveň i svědectví o vysoké kulturní vyspělosti našeho lidu ke konci 14. století. Vedle toho mají spisy Štítného význam i pro vývoj spisovné češtiny. Štítný je mistr jazyka, který dovedl přetlumočit jemné odstíny středověkého myšlení, názornou formou a přitom vědecky přesně. Tím dobyl češtině v jejím zápase s latinou velikého vítězství.*“²⁸

Přestože byly Štítného knihy oblíbené, vyskytoval se i negativní názor na jeho tvorbu. Vytýkáno mu bylo, že píše knihy náboženské, i když není mistrem či knězem,

---

²⁶ GEBAUER, Jan. *O životě a spisech Tomáše Štítného. Život Štítného. Jeho spisovatelská činnost vůbec.* Praha: Česká akademie věd a umění, 1923, s. 8–12.

²⁷ Tamtéž, s. 11.

²⁸ HRABÁK, Josef; aj. *Dějiny české literatury. I Starší česká literatura.* Praha: Nakladatelství ČSAV, 1959, s. 150–151.

a kvůli tomu nemá oprávnění takové knihy psát. Také byl kárán za to, že píše česky. Bylo totiž zvykem, že o věcech náboženských se psalo latinsky.²⁹ Mnoho děl také Štítný z latiny do češtiny překládal.

Jan Gebauer ve své knize *O životě a spisích Tomáše Štítného ze Štítného* z roku 1923 rozděluje tvorbu Štítného na celky větší, kam řadí *Řeči besední, Řeči nedělní a sváteční* a *Zjevení sv. Brigity*, a na rozpravy drobnější, které se shlukují do sborníků. Velmi podobně rozděluje tvorbu Štítného i například historik František Šimek, který dělí jeho dílo na větší spisy, menší spisy a spisy anonymně dochované, *jejichž autorem byl zjištěn Štítný teprve v době nové*.³⁰

Štítného dílo se za prvé dochovalo ve sbornících, které obsahují zejména překlady a kompilace kratších textů (Štítný je často opakovaně přepisoval a opravoval) a za druhé v jeho obsáhlých kompilačních pracích.³¹

První Štítného překlady vznikly před rokem 1376. Dochovaly se v pozdějším opisu, tedy ve *Sborníku vyšehradském*. Svých šest traktátů seskupil do souboru *Knížky šestery o obecných věcech křesťanských*³², tzv. *Sborník klementinský*. Po roce 1389 bylo dílo rozšířeno. Přeprocovaná verze se dochovala v pozdějším opisu, tzv. *Sborníku Vávrově*. Když pobýval na Štítném, pravděpodobně napsal první verzi *Řeči besedních*, která se nedochovala. Přeprocovaná verze pochází asi z let 1389–1401. Zřejmě v roce 1392 Štítný napsal *Řeči nedělní a sváteční*. Kolem roku 1400 sestavil svůj nejrozsáhlejší sborník, tzv. *Knihy naučení křesťanského*. Tento spis je zachován v tzv. *Sborníku muzejním* a částečně ve *Sborníku jezuitském a sázavském*. Důležitý je také *Sborník opatovický*, který vytvořil pro dceru Anežku.³³

2.3. Sociální stratifikace v díle

Pokud se zaměříme na sociální stratifikaci v tvorbě Tomáše Štítného ze Štítného, nesmíme opomenout hned několik jeho děl. Zaměříme se především na traktáty *O trojím*

---

²⁹ GEBAUER, Jan. *O životě a spisích Tomáše Štítného. Život Štítného. Jeho spisovatelská činnost vůbec*. Praha: Česká akademie věd a umění, 1923, s. 15.

³⁰ ŠTÍTNÝ ze Štítného, Tomáš. *Knížky o hře šachové a jiné*. Uspořádal, k vydání připravil, poznámkami a slovníčkem opatřil František Šimek. Praha: SNKLHU, 1956, s. 21.

³¹ RYCHTEROVÁ, Pavlína. *Vidění svatě Brigity Švédské v překladu Tomáše ze Štítného*. Praha: FILOSOFIA, 2009, s. 29.

³² Jedná se o novodobý titul, který reprezentuje určité podoby traktátů (šest tematických traktátů).

³³ MERHAUT, Luboš, a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. 4/I. S–T*. Praha: Academia, 2008, 768–769.

stavu, panenském, vdovském a manželském, O hospodáři, o hospodyni a o čeledi a O přirovnání devíti lidských stavů k devíti kůrům andělským.

Rozvrstvení společnosti pojímá Štítný hned několika způsoby. V traktátu O trojím stavu se zaměřuje na stav panenský, vdovský a manželský. Tvrdí, že v některém z těchto stavů musí být každý, kdo chce s Bohem být v jeho království.³⁴ Štítný v díle zmiňuje především ženské pohlaví a často k němu silně odkazuje.

Štítný vnímá panenský stav jako stav nejdůstojnější čistoty. V traktátu o stavu panenském nechybí ani rady, jak čistotu panenskou zachovat. Varuje před nepřáteli panenské čistoty, jako je například častý styk pohlaví ženského a mužského, toulání po cizích krajích, ulicích či domech nebo sdružování se s těmi, kterým je čistota laciná.³⁵

Dalším stavem, který Štítný popisuje, je stav vdovský. Je zajímavé, že volil toto pořadí a stav vdovský je zařazen před stav manželský. Štítný to vysvětluje tím, že manželský stav se oddává tělesnosti, kdežto vdovský nikoli, proto pokládá vdovský stav za důstojnější než ten manželský.

Vdovy a vdovci mohou radit pannám i manželům. To také dokládá, že je tento stav považován za důstojnější než stav manželský. Vdovy mají více zkušeností a de facto působí jako zkušenější sestry nejen pannám, ale i manželům. Do tohoto stavu patří podle Štítného i lidé, kteří ztratili svou čistotu mimo manželství, svého činu však litují a nechtějí již do žádného manželství vstoupit. Avšak pokud se vdova bude chtít vdát znovu, nezhřeší tím. V křesťanské společnosti je důležitý motiv pokání předcházející odpuštění hříchů, s tím souvisí možnost návratu ke Kristu, žena se mohla jakousi očistnou katarzí vrátit do náručí Krista. Tento Štítného názor se může zdát vcelku nadčasový. Mohli bychom předpokládat to, že pokud by chtěla vdova znovu vstoupit do manželství, bude to v takové době bráno jako hřích, protože již nebude věrná svému manželovi, přestože je už mrtev. Vdova by podle Štítného měla konat dobré skutky, také klade důraz na tělesnou práci, vdova by měla pečovat o nemocné a své bližní.³⁶

V úvodu kapitoly o stavu manželském Štítný opět vysvětluje, proč je stav manželský až posledním stavem. Uvádí tuto větu: „*Vesel se, jalová, ješto nerodíš děti; neb*

---

³⁴ ŠTÍTNÝ ze Štítného, Tomáš. *Knížky o hře šachové a jiné*. Uspořádal, k vydání připravil, poznámkami a slovníčkem opatřil František Šimek. Praha: SNKLHU, 1956, s. 49.

³⁵ Tamtéž, s. 62–75.

³⁶ Tamtéž, s. 75–85.

*ta viece má děti, ješto nemá muže, nežli ona s mužem.*³⁷ První část věty popisuje stav panenský, druhá část stav vdovský a třetí manželský.

Manželský stav dle Štítného obsahuje tři dobré věci. Nejprve je to víra, poté svátost a plod. Štítný také píše o tom, jak by se neměli manželé chovat. Problému se věnuje v kapitole *Kterak zlými manžely črt vládne*. Například čert ovládá ty manžele, kteří nedbají kostelního ustanovení, nebo ty, kteří nevedou své potomky k víře v Boha. Také radí, jak by se měli správně manželé chovat. Zdůrazňuje především víru a taktéž odkazuje na knížky Tobiášovy.³⁸

Štítný se v prvních dvou kapitolách o stavu panenském a o stavu vdovském zaměřuje především na ženské pohlaví. Je to zřejmé i z názvů některých oddílů, například *O pannách, kteréž chtějí za muž jíti*, *O čistotě rozmyšlené panně* či *Po čem máš poznati šlechtnú vdovu*. Když píše o stavu manželském, zaměřuje se na manžele jako celek a neklade takový důraz na pohlaví jako v předešlých textech.

Sociální vztahy řeší Štítný v traktátu *O hospodáři, o hospodyně a o čeledi*. Zaměřuje se na vztahy mezi těmito stavy a klade důraz na křesťanskou víru. Z díla se dozvídáme, jak má hospodář spravovat svou čeleď, důležitá je zde víra, kterou by měl hospodář mít. Hospodář má bránit čeledi a své ženě ve všem zlém, to samé má dělat i pro své děti. Hospodář je vzorem nejen pro svou čeleď, ale i pro svou ženu a své děti.

Štítný věnuje celou kapitolu tomu, jak by se měla chovat správná žena ke svému muži. Přirovnává ženu k měsíci a muže ke slunci. Měsíc všechnu krásu dostává od slunce, tak jako žena od svého muže. Hospodyně má být šlechtná, moudrá a má milovat svého muže. Hospodyně musí být věřící, má zanechat všech kouzel (hřích, pohanské prožitky, pověry), protože kouzla jsou brána jako smlouvání s ďáblem. Také musí ctít svého tchána a tchyni. Nesmí jí chybět pořádnost a má se starat o dům. Důležitým faktorem správné ženy a hospodyně je pokora. Štítný zdůrazňuje, že opilost u žen je ohavná.³⁹ „...*neb jakžkoli opitie jiným jest škodno, avšak vzláště ohavná věc jest opilá žena.*“⁴⁰ Nejen hospodář má být vzorem, ale i jeho žena, ta by měla jít příkladem čeledi a svým dětem.

---

³⁷ ŠTÍTNÝ ze Štítného, Tomáš. *Knížky o hře šachové a jiné*. Uspořádal, k vydání připravil, poznámkami a slovníčkem opatřil František Šimek. Praha: SNKLHU, 1956, s. 85.

³⁸ Tamtéž, s. 85–95.

³⁹ Na ženskou opilost je upozorňováno v *Mastičkáři*, prezentována ohyzdnost řeči.

⁴⁰ Tamtéž, s. 105.

Má je učit ctnosti, kázni, dobrotě, víře a modlitbám. Hospodyně je muži tedy podřazena, ovšem zastává i funkce stejné jako on, především co se týče zodpovědnosti za čeled' a děti.

Dále se Štítný věnuje čeledi. Ta má být poslušná a ctít hospodáře. V traktátu Štítný poučuje i o božím Desateru. Radí čeledi, aby se podle Desater chovala. Čeled' se má k sobě navzájem chovat mile, nezávidět si, má mít kázeň, ale především má milovat Boha.⁴¹

V traktátu *O přirovnání devíti lidských stavů k devíti kůrům andělským* Štítný přirovnává, jak už je z názvu patrné, rozdělení společnosti k devíti andělským kůrům. Tvrdí, že největší pán a král všech králů je Bůh, ten rozdělil sbor andělský na tři řády, ty se poté ještě rozdělují na další tři, dohromady tedy devět. Král vytvořil trojí stav duchovní, světské pány a obecný světský lid, pracující lid. Řád duchovní vede světské pány a obecný dělný lid k Bohu a také ho nabádá, aby se k němu ve dne v noci modlil. Úloha řádu světských pánů spočívá v boji za oba ostatní řády. Také se má bránit před křivdou. Řád dělného lidu oba ostatní řády živí, uspokojuje jejich tělesné potřeby svou prací.⁴²

První kůr andělský je nejvyšší. Štítný ho označuje slovem serafín, což česky znamená „plápolající milostí“. Do tohoto seskupení patří duchovní, svatí poustevníci, jeptišky, řeholníci a mniši. Duchovní doufají v pomoc boží.

Druhý kůr andělský je pojmenován jako cherubín. Stoupenci tohoto kůru mají jakýsi dar umění. Radíme sem mistry Písma svatého a kazatele, kteří učí vůli Boží.

Třetím kůrem jsou tróni („*stolice, na níž sám král sedá, když sází*“). Pomocí těchto andělských kůrů vydává Bůh své soudy. Zařazujeme sem tedy duchovní soudce. Při vyřčení soudu duchovní soudce nemá dát na svůj úmysl, ale má se držet práva. Roli při soudu hrají i svědci, ovšem musí mluvit pravdu.

Čtvrtý kůr je nazýván jako dominaciones („*panující*“) a zahrnuje císaře, krále a pány menších či větších panství. Štítný zde opět zdůrazňuje důležitost víry v Boha.

Pátým kůrem je principatus („*ješto prvnie místo pod panujícími v duostojenstvie drží*“). Mají ochraňovat kněží, vdovy a sirotky před násilím, pravdu křesťanskou plodit a tupit křivdu. Štítný sem řadí obecné rytířstvo a vladyky.

---

⁴¹ ŠTÍTNÝ ze Štítného, Tomáš. *Knížky o hře šachové a jiné*. Uspořádal, k vydání připravil, poznámkami a slovníčkem opatřil František Šimek. Praha: SNKLHU, 1956, s. 99–124.

⁴² Tamtéž, s. 127, 128.

Dalším, tedy šestým, kůrem jsou potestates, popravci⁴³. („*Mnohoť jest toho doličenie v svatém Písmě, jenž jest poprava úřad dobrý.*“) Štítný touto větou říká, že poprava je správná, dokonce se o ní píše i ve svatém Písmu. Dobrý popravce se má zřítí lakomstva a nemá se radovat z cizí smrti.

Sedmým kůrem jsou virtutes, oráči, pomocí nichž činí Bůh divy. Osmý kůr označuje, Štítný jako archanděle, kupce, kteří mají prodávat tak, aby z toho měli lidé užitek. Posledním kůrem jsou andělé, poslové, kteří představují obecnou čeled' (krčmáři, prodavači).⁴⁴

Pokud se zaměříme na celkovou sociální stratifikaci v díle Tomáše Štítného ze Štítného z pohledu těchto tří traktátů, je patrné, že je nejdůležitějším faktorem víra, především v traktátu *O přirovnání devíti lidských stavů k devíti kůrům andělským*. Je ale důležité si také uvědomit, že Štítný značně odkazuje i na ženské pohlaví a roli ženy, to spatřujeme, jak už bylo naznačeno, zejména v traktátu *O trojím stavu, panenském, vdovském a manželském*.

3. Anežka ze Štítného a pražské bekyně

Anežka byla dcera Tomáše Štítného ze Štítného. Štítný psal díla nejprve pro své děti, to spatřujeme například v jeho rozsáhlém díle *Řeči besední*, ve kterém prostřednictvím otázek své děti poučuje o poznání Boha a Svaté Trojice, v druhé části knihy kladou otázky děti svému otci, dostává se jim poučení o poznání sebe, o milování Boha, o náboženství a jak se má duše držet a neposlouchat ďábla, tělo a svět.⁴⁵ Ke svým dětem se obrací také v závěti, klade důraz na to, aby se měly rády a aby četly knihy. Žádá je o zádušní mše, Anežka a Jan mají být na mších osobně přítomni.

Štítný se ve spisech zejména zaměřuje na svoji dceru. Dává jí rady, nemá být rozhořčena z toho, že při dělení majetku dostal Jan více, neboť bratr bude mít snad ženu, děti a čeled'. Pokud bude mít její bratr Jan ženu, má ji Anežka považovat za svoji sestru a k jeho dětem se má chovat jako k vlastním. Jestliže bude bratrova rodina žít světsky, má je dobrotivě vést od světa k Bohu. „*Ji by rád viděl býti moudru, tou moudrostí, o níž je psáno, že moudrost jest sloužiti Bohu; vida že ráda knihách čítá, přál by si, aby volila*

⁴³ Výraz se vztahuje k uplatňování zvykového práva, jde o funkci právního institutu středověké společnosti.

⁴⁴ ŠTÍTNÝ ze Štítného, Tomáš. *Knížky o hře šachové a jiné*. Uspořádal, k vydání připravil, poznámkami a slovníčkem opatřil František Šimek. Praha: SNKLHU, 1956, s. 131–196.

⁴⁵ ŠTÍTNÝ ze Štítného, Tomáš. *Řeči besední*. Praha: Academia, 1992, s. 14.

nechoditi za muže...“⁴⁶ Štítný si přál, aby Anežka byla zasvěcená Bohu, studovala knihy a měla víru na prvním místě.

Zde můžeme vypožorovat Štítného názor na postavení ženy a muže. Aplikuje vzájemný poměr postavení pohlaví na své potomky. Předpokládá, že jeho syn Jan bude mít rodinu, avšak Anežka by měla žít v naprosté čistotě.

Anežka byla s otcem až do jeho smrti. To bylo pro Štítného útěchou. „*Shrneme-li názory Štítného o ženě, vidíme, že jako syn středověku doporučuje úplnou pohlavní čistotu za nejvyšší ideál ženy.*“⁴⁷ Klade tedy důraz na to, že panenský stav je ten nejdůstojnější. Chtěl by, aby jeho dcera Anežka také zůstala věrná panenské čistotě, a tím byla ideální ženou. Je zřejmé, že jeho názor byl ovlivněn také tím, že je otcem. Nechce, aby jeho dcera žila v hříchu, a proto se snaží prostřednictvím svých spisů Anežku poučit, poté přenáší své myšlenky určené nejprve jen Anežce i na ostatní ženy. Je na místě také podotknout, že Štítný nedoporučuje ženám kláštery jako útočiště a prostředek ochrany jejich čistoty.⁴⁸ Z této Štítného rady je již cítit nedůvěra k církvi, která poté roste zejména za dob Husových. Je běžné, že právě intelektuálové na počátku 15. století brojí proti městským žebravým řádům, jelikož se neživí vlastní prací, považují je za „*parazity*“. Žebraví mniši pak často jejich odpůrce označovali jako kacíře. To se stalo právě Konrádu Waldhauserovi, který byl žebravými mnichy u papeže obviněn z kacířství.⁴⁹

3.1. Ženy a jejich postavení v církevním dění

V českých zemích již od raného středověku existovaly mnohé ženské náboženské komunity. Soustřeďovaly se zejména v Praze. Za nejstarší a nejprestižnější z nich považujeme benediktinský ženský klášter svatého Jiří, jehož stáří bylo přibližně totožné jako stáří pražského biskupství (předpokládáme založení kolem roku 973.) Byl určen pro přemyslovské princezny a jiné urozené dámy. Ty v klášteře vedly nábožný život, který byl charakterizován životem v náboženské komunitě, dále byl charakterizován kultem sv. Ludmily (ostatky uloženy v tomto klášteře). Byly vychovávány k duchovnímu životu nebo k dynastickým povinnostem.

⁴⁶ GEBAUER, Jan. *O životě a spisech Tomáše Štítného. Život Štítného. Jeho spisovatelská činnost vůbec.* Praha: Česká akademie věd a umění, 1923, s. 10.

⁴⁷ KOLÁŘOVÁ-CÍSAŘOVÁ, Anna. *Žena v hnutí husitském.* Praha: Sokolice, 1915, s. 47.

⁴⁸ Tamtéž, s. 47.

⁴⁹ HRABÁK, Josef; aj. *Dějiny české literatury. I Starší česká literatura.* Praha: Nakladatelství ČSAV, 1959, s. 148.

Začaly se také objevovat bekyňské domy (polonáboženské spolky, jejichž existence je v Praze doložená od roku 1279). Bekyně se občas vyskytovaly okolo františkánských konventů, byly vedené vybranou pověřenou osobou. Byly ubytované v prostých dřevěných domech. Mnoho měšťanů je podporovalo, to ovšem nebylo po chuti církevní vrchnosti.⁵⁰

Česká církev prisuzovala ženám, především matkám, úkol předávat víru svým dětem a dbát na rozvíjení křesťanských ctností ve své domácnosti. Na tuto myšlenku navazoval Tomáš Štítný ze Štítného, který svá díla také zaměřoval na výchovu a roli žen v náboženských záležitostech. Později i jiné osobnosti kladly důraz na náboženskou úlohu ženy, jako například mladý Jan z Husince, který považoval svoji matku za první církev, jelikož ho naučila modlitbu.⁵¹

Ženy se více začaly zajímat o církevní život a chtěly být jeho součástí. Vzorem jim mohla být patronka Švédského království a jedna z nejzajímavějších osobností náboženských a politických dějin středověké Evropy⁵² svatá Brigita. Brigita po smrti svého manžela měla vizi. Zjevil se jí Ježíš Kristus, řekl, že si ji vyvolil za nevěstu a tlumočnici.⁵³ Její příběh z latiny přeložil Tomáš Štítný ze Štítného pro svoji dceru Anežku, určil jí první verzi svého překladu, konkrétněji se jednalo o jednu čtvrtinu z obsahu. Ovšem když zjistil, že by text mohl být prospěšný i dalším laickým čtenářům, překlad zkrátil a redigoval.

„Ženy nacházely v nejvyšší osobní niterné religiozitě naplnění a štěstí, které se vymyká racionálnímu chápání. Mystické prožitky, extáze a náruživost byly ale jen jednou stránkou života pozdně středověkých řeholnic, bekyň a poustevnic.“⁵⁴ V této době tedy rostla touha žen podílet se na reformním hnutí, které pomalu odstartovalo rozklad církve.

„Zrušení Jeruzaléma⁵⁵ a poté královská vyhláška o vyhnání beghardů a bekyní u nich posílily odpor k podrobení se omezením nařízeným muži. Bekyňské komunity měly

---

⁵⁰ OLIVIER, Marin. *Geneze pražského reformního hnutí, 1360–1419*. Praha: Karolinum, 2017, s. 407–408.

⁵¹ Tamtéž, s. 432.

⁵² RYCHTEROVÁ, Pavlína. *Vidění svaté Brigity Švédské v překladu Tomáše ze Štítného*. Praha: FILOSOFIA, 2009, s. 17.

⁵³ Tamtéž, s. 19.

⁵⁴ ENNEOVÁ, Edith. *Ženy ve středověku*. Praha: Argo, 2001, s. 148.

⁵⁵ Nepochybně se jedná o zrušení starobylého nevěstince, kterému se říkalo Benátky (viz staročeský Mastičkář), na jehož likvidaci se podílel se souhlasem královského dvora a nejvyšších církevních kruhů Jan Milíč z Kroměříže. V budovách zrušeného nevěstince si zřídil faru a založil jakýsi sociální ústav pro vysloužilé nevěstky, které měly tím pádem možnost kát se, uvyknout běžnému životu, čímž jim byla dávana možnost návratu do „ovčince Kristova“. Milíčův záměr měl krátkého trvání, protože reformátor předčasně zemřel roku 1374 v Avignonu. (viz s. 8–9)

daleko k tomu smířit se se svým ohlašovaným zánikem a jejich počet na vltavských březích rostl.“⁵⁶ Takto nastiňuje tehdejší situaci Marin Olivier ve své knize *Geneze pražského reformního hnutí, 1360–1419*. Je zřejmé, že ženy chtěly být součástí dění ve společnosti, zejména v křesťanských záležitostech.

Ženy hojně začaly zakládat bekyňské domy. Mezi takové například patří právě Anežka ze Štítného či vdova po Kunátu Kaplířovi Kateřina ze Sulevic. Jejich domy se nacházely vedle Betlémské kaple. Vzhlížely ke stoupecům Jana Viklefa, a zvláště pak k mistru Janu Husovi, který se stal jejich vychovatelem.

4. Husova Dcerka

Mistr Jan Hus v díle *Dcerka O poznání cesty pravé k spasení* radí duchovním dcerkám, jak si udržet náboženské hodnoty. Dílo psal pražským bekyňám, jejichž byl vychovatelem. Dílo mohl především adresovat Anežce Štítné ze Štítného, kterou můžeme považovat za „matku“ pražských bekyň. Pokud jde o Anežku ze Štítného, je zde na místě připomenout vůli otce Tomáše, který kladl důraz na Anežčinu zbožnost. Jako zeman by měl mít zájem o pokračování rodu, avšak víra a zbožný život byl pro něj důležitější. Svou víru přenášel na dceru Anežku a přál si, aby svůj život zasvětila Bohu.

Když musel mistr Jan Hus opustit Prahu, psal svým dcerkám z jihočeského venkova. V červenci roku 1412 byl Hus uvalen do církevní klatby a nad Prahou byl vyhlášen interdikt. Hus byl donucen své duchovní dcerky v Praze zanechat.⁵⁷

Hus *Dcerku* rozděluje do deseti kapitol. V jednotlivých kapitolách se pak vždy zaměřuje na jednu konkrétní radu. Každá kapitola začíná slovy: „*Slyš, dcerko, a viz, a přichyl ucho své.*“ Tímto incipitem zdůrazňuje důležitost následujícího textu, upoutává tím pozornost.

Fontes rerum Bohemicarum (ed.). Tom. IV. Praha: 1884, s. 546. Český překlad in *Kroniky doby Karla IV.* Praha: Svoboda, 1987, s. 246: *V témže roce a měsíci dal pan císař, veden radou některých světských kněží, kteří v té době kázáním slova božího vykonali v pražském městě mnoho dobrého a o jejichž dobrých skutcích a chvályhodném obcování se bude mluvit po jejich smrti, zbořit starý nevěstinec v pražském městě, kteréžto místo se nazývalo Benátky. Vyhnal odtamtud nevěstky a dal tam vystavět oratoř k počtě blahoslavených Marie Magdaleny, Afry a Marie Egyptské.*

⁵⁶ OLIVIER, Marin. *Geneze pražského reformního hnutí, 1360–1419*. Praha: Karolinum, 2017, s. 434.

⁵⁷ HUS, Jan. *Dcerka: O poznání cesty pravé k spasení: Upr. František Žilka; Úvod naps. Noemi Rejchrtová; Kresby Anna Poustová*. Praha: Kalich, 1995, s. 6–7.

V první kapitole Hus zdůrazňuje, jak je důležité, aby žena poznala sama sebe. Píše, že čím více pozná sebe, tím více pozná Boha. Čím více pozná Boha, tím více mu bude bližší a více ho bude milovat. Její oddanost a lásku jí pak Bůh oplátí.⁵⁸ Dcerka si má také uvědomit, že má tělo a duši. Tělo je náchylné ke hříchu, kdežto duše se přiklání ke ctnosti. Duše zahrnuje tři entity, díky kterým si Boha plně uvědomuje. Za prvé je to paměť, která na Boha vzpomíná. Za druhé rozum, který k Bohu vzhlíží, a za třetí vůle, která se Boha drží.⁵⁹ Hus zdůrazňuje, že Bůh stvořil dcerku *k sobě podobnou*, což znamená, že *on je všeho světa stvořitel*.⁶⁰

První kapitolu končí slovy: „*Tak se poznej, že jsi podobna k Bohu, abys pamatovala, Boha znala a milovala, a tak s ním zde v milosti ustavičně přebývala.*“⁶¹ Hus klade důraz na to, aby dcerka Boha oddaně milovala. Pokud bude na Boha myslet, nalezne ho ve svém nitru. Každý kdo věří, má v sobě kousek Boha.

V druhé kapitole se Hus věnuje svědomí. Informuje dcerku, že nemůže skrýt své hříchy, protože v soudný den je bude muset oznámit všem lidem, andělům a d'áblům.⁶² Hus definuje svědomí jako sebepoznání, jak člověk zná sám sebe, zda je vinen hříchem nebo zda dokáže rozeznat, co je hřích a co nikoli. Upozorňuje na bludy ve svědomí, jako je blud z nedbání, z pýchy, blud nezřízené žádosti či blud z přílišné bázně.⁶³ Aby člověk napravil své svědomí, má se vždy obracet k Písmu svatému. Hus rozděluje svědomí na široké a úzké. Svědomí široké těžce rozeznává zlé od dobrého. Vyznačuje se přílišnou smělostí. „*Mnoho kněží, již smilství, svatokupectví a lakomství svého za hřích nepokládají! Těž v jiných stavech, které záletů, tanců, žertů, pomluv, her, vystřihování roucha a jiných zlých obyčejů za hřích nemají, a tak svědomí sobě z nich nečiní!*“⁶⁴ Hus zde kritizuje církve.

---

⁵⁸ HUS, Jan. *Dcerka: O poznání cesty pravé k spasení: Upr. František Žilka; Úvod naps. Noemi Rejchrtová; Kresby Anna Poustová.* Praha: Kalich, 1995, s. 13. Myšleno v rámci známého přístupu k životu, chovám se tak, jak chci, aby se okolí chovalo. Jeden ze základních biblických imperativů a dá se říci, že je to určité archetypální poselství lidstva ke mně.

⁵⁹ Tamtéž, s. 13–14 .

⁶⁰ Tamtéž, s. 15.

⁶¹ Tamtéž, s. 18.

⁶² Tamtéž, s. 19. Odkaz na *Spor duše s tělem*, dílo z 1. poloviny 14. století. Je zde zdůrazňováno provinění duše.

Dušu na váhu vsadicu/s druhé strany položidu/stydkú hlínu /s nů vsu vinu./Dušě vece: „Já zahynu. (PELIKÁNOVÁ, Jitka, ed., PETÍRA, Stanislav, ed. a LEHÁR, Jan, ed. *Spor duše s tělem: O nebezpečném času smrti.* 2., opr. vyd. Praha: BB art, 2002, s. 84.)

⁶³ HUS, Jan. *Dcerka: O poznání cesty pravé k spasení: Upr. František Žilka; Úvod naps. Noemi Rejchrtová; Kresby Anna Poustová.* Praha: Kalich, 1995, s. 20.

⁶⁴ Tamtéž, s. 21. Podobný motiv se objevuje v Husově dopisu neznámé šlechtice. Důraz na to, že tanec je hřích.

Také si můžeme povšimnout, že poukazuje na světskou zábavu jakožto na provinění proti víře. Stejně tak jako u Husových předchůdců i zde Hus zmiňuje tanec.

Na druhou stranu příliš úzké svědomí vede člověka až k zoufalství. „*A tím úzkým svědomím klame d'ábel obecně ty, kteří hříchů hrubých se nedopustili, neb kteří dopustivše se, ted' se z nich kají...*“⁶⁵ Ti, kteří mají příliš úzké svědomí, jsou náchylnější k tomu, aby je čert snadno zmátl.

Další kapitola je zaměřena na poznání nynějšího světa. Hus dcerku poučuje o bídě. Konstatuje, že bída je nedostatek a objevuje se jak v duši, tak i v těle. Bída v duši znamená, že člověk nemá milosti Boží, a tak Boha nezná.⁶⁶ Nedostatek těla spatřuje Hus v několika světských záležitostech, jako je například práce, lačnost, nahota. Opět se zde objevuje motiv opilství, které bylo již zmíněno u Tomáše Štítného ze Štítného. Podle Husa žádná světská radost nemůže být bez nějaké bolesti.⁶⁷ Dcerku vybízí k tomu, aby se všech světských radostí vzdala. Hus považuje všechnu zábavu za hřích. Pokud se zaměříme na dnešní společnost, žil by v hříchu takřka každý. Můžeme sem zahrnout radosti života, zábavu (divadlo, kino, tanec) a třeba i relaxaci. Poselství této kapitoly spočívá v tom, že světská zábava a radost rychle pomine, je chvilková, ovšem oddanost k Bohu je věčná.

Ve čtvrté kapitole radí Hus dcerce, aby rozpoznala *zdejšího světa pokušení*.⁶⁸ Dcerka se má naučit rozlišit pokušení a nebezpečí. Varuje ji, odkud pokušení hrozí. Rozděluje lidi na ty, kteří pokouší, a na ty, kteří jsou pokoušeni. Také může pokoušet Bůh a d'ábel. Bůh pokouší s dobrým a spravedlivým úmyslem, kdežto d'ábel pokouší permanentně s úmyslem zlým. Člověk nezná pokušení ze strany těla, ale pouze ze strany duše. Pokud je tělo bez duše, d'ábel ho nepokouší takřka vůbec. Hus praví, že každý hřích se koná vůlí nebo že z vůle vychází.⁶⁹ D'ábel se snaží donutit člověka ke hříchu. Také

---

⁶⁵ HUS, Jan. *Dcerka: O poznání cesty pravé k spasení: Upr. František Žilka; Úvod naps. Noemi Rejchrtová; Kresby Anna Poustová*. Praha: Kalich, 1995, s. 22. Zajímavý pohled na hřích se objevuje v legendě *Nascitur purpureus flos* (1004). Matka sv. Vojtěcha žije v čistotě, dovoluje svému muži, aby zhřešil. „*Neboť zatímco planula touhou po čistotě a příliš se oddávala časté modlitbě, poskytla mužovi příležitost hřešit ne s jednou, ale s mnoha ženami.*“

(BRUNO a Jiří SLÁMA, KYRALOVÁ, Marie, ed. *Život svatého Vojtěcha: Nascitur purpureus flos*. Praha: Vyšehrad, 2017.)

⁶⁶ Tamtéž, s. 24.

⁶⁷ Tamtéž, s. 26.

⁶⁸ Tamtéž, s. 29.

⁶⁹ Je třeba upozornit na vnímání vazby duše a těla. Motiv provinění duše, duše se dá snadno zlákat k hříchu.

nechce, aby se z hříchů kál. Člověk odolá pokušení ďábla, pokud nebude tesklivý, a především musí být osvícen vírou, nadějí a láskou. Také je důležité se pravidelně modlit.⁷⁰

V páté kapitole Hus dcerku varuje před třemi nepřáteli každého člověka, kterými jsou tělo, svět a ďábel. Od těla člověk utéct nemůže. Hus dcerce radí, že tělo nemá příliš krmit, protože pak může zesílit a vzbourit se.⁷¹ Zde Hus odkazuje na obžerství, což je jeden ze sedmi hlavních hříchů.

Svět se skládá z pěti lidských smyslů, které mohou být nebezpečné. Hus to komentuje takto: „*Pět bran jest pět smyslů v člověku, kterýž je má: zrak, sluch, okusení, povonění, a dotknutí. Aj, těmi branami mě ranní svět, a smrt vchází okny mými v duši mou, neb hledí oko, a smysl myslí převrátí, slyší ucho, a úmysl srdečný zkříví, vonění dobrému myšlení překáží, ústa mluví, a lži jiné hanějí, žerty i jiné škodlivé a marné řeči vydávají, a dotýkání k smilství popouzí, a nebude-li brzy odvrženo, ihned pálí tělo a pudí mysl, aby přijala libost, a vůle aby k libosti přistoupila, a tak aby se hřích dokonal.*“⁷² Smysly mohou zcela překroutit pohled na svět.

Další nástrahou je ďábel, ten člověka ohrožuje například hněvem, závistí, pýchou nebo smilstvem.⁷³

Šestá kapitola se věnuje pokání. Dcerka má litovat svých minulých hříchů a již dalších se nedopouštět. Každý den má o svém životě alespoň chvíli popřemýšlet. Měla by se především zamyslet nad tím, zda se chová vždy podle Písma svatého a vyvarovat se hříchu. Jediným jejím úkolem je milovat Boha.

Pokání obsahuje tři části – *želení, vyznání a dosti učinění*. *Želení* se realizuje litováním hříchů až do své smrti. *Vyznání* spočívá v přiznání hříchů Bohu. *Dosti učinění* je

---

⁷⁰ HUS, Jan. *Dcerka: O poznání cesty pravé k spasení: Upr. František Žilka; Úvod naps. Noemi Rejchrtová; Kresby Anna Poustová*. Praha: Kalich, 1995, s. 29–35.

⁷¹ Tamtéž, s. 42–43. Připomínka dnešní společnosti, odkaz na nestřídmost. Lidé často nedokážou krotit živočišné pudy. Není to novinkou, již ve starověkém Římě se konaly obrovské hostiny, na kterých se hosté chorobně přejídali.

⁷² Tamtéž, s. 43.

⁷³ Tamtéž, s. 44. Ve 2. polovině 14. století se tento motiv výrazně uplatňuje v jedné ze skladeb *Hradeckého rukopisu*, a to ve skladbě *Desatero kázanie božie*. Vedle zlodějiny je právě smilstvo nejkomunikovanějším prohrěškem lidstva. „*Nebud' smilník, to' Buóh kázal.*“ (HRABÁK, Josef. *Staročeské satiry*. Praha: Matice česká: Orbis, 1947, s. 32.)

Ty jsú ďabľovi měši, /jimiž diářů velmi spieši/ oheň smilstva rozďymati /a mladým zlý příklad dáti. /Ti jsú horší než kacieři... (HRABÁK, Josef. Staročeské satiry. Praha: Matice česká: Orbis, 1947, 36.), Svůdnice a svůdníci jsou připodobňováni ke kacírům, jsou dokonce horší než kacíři.

odčinění hříchu nějakým dobrým skutkem. Může se realizovat modlitbou, postem, almužnou duchovní a tělesnou a dalšími svatými činy.⁷⁴

V sedmé kapitole vybízí dcerku k tomu, aby si vážila důstojnosti své duše. Pro Husa je duše rozumné stvoření, podobné svaté Trojici, a tak je duše Bohu vzácnější než nebe a země. Duše je chrám Boží, je to modlitebné místo. Obětuje se v ní vzácná oběť Bohu. V duši je oltář, na němž se obětuje Kristus, přebývá v ní Bůh se svou milostí. Dcerka má poznat důstojnost své duše, uvědomit si rány boží, které musel Kristus přijmout.⁷⁵

Osmá kapitola pojednává o budoucím soudu. Dcerka má být zodpovědná a přihlížet pilně k budoucímu soudu. Musí si uvědomit, že všechny hříchy, které spáchá, *budou všem andělům, lidem a ďáblům Boží mocí oznámeny*.⁷⁶

V deváté kapitole vybízí Hus dcerku k tomu, aby *vážila život věčný*.⁷⁷ Život je věčný tehdy, když pozná Pána Boha Otce i jeho Syna, Ježíše Krista. Poslední desátá kapitola podtrhává vše již řečené. Dcerka má milovat Pána Boha nade všechny jiné věci. Na konci Hus zdůrazňuje to, aby se dcerka řídila všemi jeho radami. Klade jí na srdce, aby byla pilná, aby četla,⁷⁸ sebe poznala a Boha milovala, aby bojovala a svět, tělo a ďábla přemohla. Její práce se má obrátit v odpočinutí a naříkání v radost. Má klást důraz na spravedlnost, a především se radovat s Bohem.⁷⁹

Těmito deseti radami, které Hus nabízí, by se měla řídit každá z jeho dcerek. Je viditelné, že Husovi záleželo na ženách a chtěl, aby vedly spořádaný život zasvěcený Bohu. Ženy mu nebyly lhostejné a přikládal jim také v křesťanském životě značný význam. Hus v díle pomocí rad vysvětluje základní jádro křesťanství.

---

⁷⁴ HUS, Jan. *Dcerka: O poznání cesty pravé k spasení: Upr. František Žilka; Úvod naps. Noemi Rejchrtová; Kresby Anna Poustová*. Praha: Kalich, 1995, s. 46–49.

⁷⁵ Tamtéž, s. 52–54. „*Neboť Bůh tak miloval svět, že dal svého jednorozeného Syna, aby žádný, kdo v něj věří, nezahynul, ale měl věčný život. Bůh neposlal svého Syna na svět, aby svět odsoudil, ale aby svět byl skrze něj spasen.*“ Evangelium sv. Jana. Jan 3, 16–17 Dostupné z: <https://www.bibleserver.com/CEP/Jan3%2C16-17> [15. 3 2022]

V motivu ran božích, které musel Kristus přijmout, je akcentována absolutní oběť rodičovství.

⁷⁶ Tamtéž, s. 56.

⁷⁷ Tamtéž, s. 57.

⁷⁸ Zde můžeme pozorovat kulturní fenomén. Hus říká ženě, aby četla, což je známkou toho, že i ženy by se měly vzdělávat a že role četby je pro ně stejně tak důležitá jako pro muže. Tato Husova rada je emancipační záležitostí.

⁷⁹ Tamtéž, s. 68.

4.1. Husovy dopisy

Co se týče Husovy korespondence, nalezneme zde několik dopisů, které souvisejí s ženskou tematikou. Zajímavý je list určený neznámé šlechticně. Dopis bývá datován k roku 1405. Je na místě si uvědomit, že o tom, zda je Hus jeho autorem, *máme jen nepřímé svědectví*.⁸⁰ Z listu se dovídáme, že je žena vdova.⁸¹ Hus ji varuje před hrami, zejména před tancem. Zdůrazňuje, že ti, kteří tancují, se dopouštějí hříchu. „*Tu pak tancující, Boží příkázání přestupují, všechny hříchy rozličné smrtelné rodí, a tak po cestě Antikristově chodí, neb o spasení v tanci nic nedbají...*“ Upozorňuje ženu na to, že i ten, kdo se jen na tanec dívá, může zhřešit. A to například smilným, nečistým myšlením, namlouváním, oplzlou řečí apod.⁸² Hus v listu tvrdí, že tanec je dějištěm hříchů. „*Ale tance býti dopauští, v němž se mnozí zárodové hříchův a zlostí dějí, v němž jeden druhému dceru neb sestru neb ženu ulaudí, neb dívku zprzní, až i nezví.*“⁸³ Na konci listu Hus klade šlechticně na srdce, aby se zbavila všech marností. Má přestat s hrou a tancem.

Po roce 1408 napsal Hus list adresovaný pannám, které žijí společně v klášteře. Pannám vzkazuje, že si mají vážit Krista. „*A kto by mohl psotné příhody vypsati, od nichž drahé panictvo v Christovi a panenství v jeho matce jest vysvobozeno, a nad vdovstvo a manželstvo velmě povýšeno.*“⁸⁴ Hus v listu zdůrazňuje, že panenství je nadřazené vdovství a manželství, stejně tak jako Tomáš Štítný ze Štítného ve svém traktátu *O trojím stavu, panenském, vdovském a manželském*. Hus žádá panny, aby si svoji čistotu zachovaly. Na konci listu píše, že pannám posílá píseň, která má naplňovat jejich srdce radostí. Panny si mají dávat pozor na muže, protože s nimi by mohly propadnout hříchu.⁸⁵

Další dopis, ve kterém se Hus dotýká ženské tematiky, je dopis *Jednomu knězi*. Je datován do listopadu roku 1414. Asi byl psán již v Kostnici. Hus knězi především klade

---

⁸⁰ *Listy dvou Janů*. K vydání připravili a poznámkami opatřili Anna Císařová-Kolářová a Jiří Daňhelka, doslov napsal F. M. Bartoš. Praha: ELK, 1949, s. 9.

⁸¹ Vnímání ženy jako u Štítného. Obrací se na vdovu přesně jako ve světě Štítného.

⁸² Tamtéž, s. 10. Motiv oplzlé řeči je spojen s mluvou opilých žen. S tímto motivem se můžeme setkat již u Tomáše Štítného ze Štítného. „*Těž řeč šeredná a nestydatá všem neslušie, a nadto slyšeti ji od ženy jest ohyzdno a příliš břídko.*“ (ŠTÍTNÝ ze Štítného, Tomáš. *Knížky o hře šachové a jiné*. Uspořádal, k vydání připravil, poznámkami a slovníčkem opatřil František Šimek. Praha: SNKLHU, 1956, s. 105.)

⁸³ Tamtéž, s. 12.

⁸⁴ Tamtéž, s. 26.

⁸⁵ Tamtéž, s. 26. Ženy varuje před toutéž skutečností jako Martina z Volyně. Hus vnímá pokušení jak ze strany žen, tak i ze strany mužů.

na srdce, aby kázal proti smilstvu. Dokonce zde smilstvo označuje jako *nejdivočejší šelmu*.⁸⁶

Má se především vyhýbat mladým ženám a nevěřit jim jejich pobožnost. Nemá ženy pouštět do svého domu a také by s nimi neměl často mluvit, aby se *vyhnul úrazu*.⁸⁷

Důležitým dopisem, který psal Hus v Kostnici 16. června 1415, je dopis *Mistru Martinovi z Volyně*. Opět Hus zdůrazňuje, aby se vyhýbal kontaktu s ženami. Při zpovědích má být také velmi obezřetný: „*Vyhýbej se rozprávám s ženami a zvláště buď opatrný při slyšení zpovědi, aby ses nedal polapiti osidlem smilstva – vždyť doufám, že jsi panic čistý, Bohu uchovaný*.“⁸⁸ V dopise Hus odkazuje na betlémské ženy, které má mimo jiné osoby mistr Martin pozdravovat.

Je zajímavé, že Hus na jednu stranu vidí ženy jako hrozby, které mohou svést muže z duchovní cesty. Na stranu druhou radí svým duchovním dcerkám, jak nejlépe naložit s životem a naplnit jej duchovní čistotou. Je tedy zřejmé, že v ženách také vidí jakýsi potenciál, který mohou naplnit, pokud si zvolí správnou cestu, tedy tu duchovní. Nebrání se názoru, že takové ženy jsou schopné se sebevzdělávat, a dokonce je sám vybízí k četbě.

4.2. Anonymní veršovaná skladba *Viklefice*

Jiný pohled na ženy z husitského období nám přináší anonymní veršovaná skladba *Viklefice*. Skladba je datována do začátku 15. století. Viklefice byla žena hlásící se k učení Jana Viklefa, který propagoval reformu římské církve. Otázkou je, kdo je pod pojmem viklefice vnímán. Může jít o všechny reformně orientované ženy, nebo se autor zaměřoval jen na bekyně či na fanatičky. Autor také mohl jen obecně zesměšňovat víru pod obojí.

Skladba vypráví o viklefici, která si pozvala k sobě domů panice za účelem naučit ho víře. Je na místě podotknout, že panenství je vnímáno jako základní čistota. Motiv mladého panice je naléhavý, jde o zneužití čistoty a důvěry pod pozlátkem víry. Panic má k viklefici přijít v úplné tichosti, uposlechnout jejího rozkazu a v neděli večer k ní zavítat. Viklefice chce panicovi vyložit Písmo svaté. Vše se zatím zdá být nevinné. Nakonec se dovídáme, že spolu strávili noc. Dokládá nám to hned několik veršů.

---

⁸⁶ ŠMAHEL, František; podle edice Bohumila Ryby. *Hranice pravdy: Husovy listy z Kostnice*. Praha: Argo, 2015, s. 169.

⁸⁷ Tamtéž, s. 170.

⁸⁸ Tamtéž, s. 215.

*“A když počě svítati,
panic se chtieše pryč bráti.
Viklefice se ho chváti
a řkúc: - Zdet’ jest ostati,
se mnú jitřni dokonati...
Když sú jitřni skonala,
pěknět’ se míle objašta...”⁸⁹*

Je zřejmé, že mladík odešel od viklefice až ráno. Je zajímavé, že viklefice je v jedné sloce nazvána „bábou“, ovšem bekyni, která je charakterizovaná v tomto díle, si čtenář spíše představí jako mladou a krásnou ženu. Je tedy možné, že označení autor zamýšlel jako urážku. Toto označení může také naznačovat skutečnost, že je viklefice starší než panic, má větší zkušenost. Ve stejné sloce si můžeme povšimnout metafory, která popisuje ňadra oné ženy.

*„Tu’ mu bába biblí vyloží,
dvě kapitole vyloží,
pěkné, velmi okrouhlé;
k hruškám byšta podobné
a tak velmi bílé.”⁹⁰*

Zde je vidět hanlivý postoj k vikleficím. Autor skladby nevěří, že tyto ženy žijí spořádaný život a jsou zcela oddány Bohu. Dává najevo, že svádí muže a lákají je pomocí víry do svých příbytků a zneužívají je ke smilstvu. Za křesťanskou víru pouze schovávají d’ábelské úmysly.

---

⁸⁹ HRABÁK, Josef, ed. *Tisíc let české poezie*. Praha: Československý spisovatel, 1974, s. 117.

⁹⁰ Tamtéž, s. 117. Metafora ňader, která jsou označovány jako hrušky, se také objevuje v díle Masticár. *kteráž panna pomaže své pušky, /zrostú jėj v ňadřiech kuželaté hrušky*. (HRABÁK, Josef, ed. *Staročeské drama*. Praha: Československý spisovatel, 1950, s. 35.)

„Nuž, vy mladí jinoše
i vy nádobné panoše,
kteří chcete Zákon uměti,
máte se k bekyniem ptáti,
od nich se učiti.“⁹¹

Ve sloce je ironicky napsáno, že si mají muži chodit k bekyním pro rady, autor v tomto případě nemyslí rady spojené s boží vírou. Celá skladba je tedy zesměšněním činnosti žen v křesťanské sféře.

Názory vycházející ze skladby *Viklefice* si zcela protirečí s myšlenkami mistra Jana Husa. Autor zde viklefici nebere vážně a nevěří jí. Dá se předpokládat, že autor skladby byl přívrženec katolické církve a názory Husa a jeho příznivců odmítal.

Viklefici se v knize *Zrcadlo skutečnosti: kniha o středověké, renesanční a barokní parodii* zabýval Eduard Petrů. Konstatuje, že skladba má určité znaky, které ji spojují s projevem kurtoazní lyriky. Porovnává skladbu s tzv. albou a vše dokládá na konkrétních příkladech. „Je tu především základní situace, která je shodná s výchozí situací tzv. alby (Václav Hanka pro tento lyrický útvar vytvořil české označení „svítáníčko“). Jde o skladbu, která zachycuje loučení milenců po společně prožité noci... Vztah k bekyním je zde vyjádřen jako vztah milostné služby ve verši *Muožte jim rádi súžiti, viklefice vítá panice způsobem, který je vlastní kurtoazní lyrice, a ani skutečnost, že v jednom verši je označována jako bába, nemění nic na tom, že vylíčení její fyzické krásy, kterou si získává svého hosta, svědčí o tom, že je sugerována představa půvabné ženy ve smyslu dvorské milostné lyriky.*“⁹² Je zde také zdůrazněn věkový rozdíl mezi viklefici a panicem. Z tohoto věkového rozdílu je patrné, že vztah je nevyvážený. Viklefice má více zkušeností, je lstivá. Panic představuje čistotu a nevinnost. Vše naznačuje, že autor *Viklefice* použil albu, ovšem ji silně parodoval. Na jedné straně ve skladbě spatřujeme motivy fyzické lásky a na druhé straně se nám zde promítá milostná emoce.⁹³

⁹¹ HRABÁK, Josef, ed. *Tisíc let české poezie*. Praha: Československý spisovatel, 1974, s. 117.

⁹² PETRŮ, Eduard, *Zrcadlo skutečnosti: kniha o středověké, renesanční a barokní parodii*. Praha: ISV nakladatelství, 2002, s. 75–76.

⁹³ Tamtéž, s. 77.

5. Doba Husova a husitská revoluce

Je důležité si uvědomit, v jaké době a v jaké situaci se nacházel mistr Jan Hus, když tvořil svá díla a snažil se o obrodu nejen společnosti, ale především církve.

5.1. Mistr Jan Hus a jeho doba

Mistr Jan Hus se narodil kolem roku 1370. Pocházel z Husince u Prachatic. V roce 1393 získal titul bakaláře svobodných umění a roku 1396 se stal mistrem. Již v roce 1400 byl vysvěcen na kněze. Poté byl jmenován správcem Betlémské kaple, kde také kázal.⁹⁴

Mistr Jan Hus žil ve velmi konfliktní době. Za doby krále Karla IV. české země rozkvétaly, tudíž spory, které přišly po jeho vládě, lidé nesli ještě hůře. Za vlády syna Karla IV. Václava IV. se znovu neblaze projevilo papežské schizma. Nastává postupná rezistence krále Václava IV. „*Během druhé poloviny 14. století, tedy v relativně krátkém časovém úseku, dohnaly české země kulturní náskok západní Evropy a recipovaly tamní kulturní produkty a vymoženosti posledních století. To platí zvláště pro oblast náboženství a církve. Materiální a organizační podmínky duchovní péče se od poloviny 14. století dramaticky zlepšily. S tím stoupaly také nároky věřících, a spolu s nimi rovněž všeobecná nevole, pokud představitelé církve nesplňovali morální standardy.*“⁹⁵ S tímto odborným názorem je možné i polemizovat, a to v tom směru, zda jsou nároky věřících plošně směřovány k morálním standardům, představitelům církve. Přesně nevíme, zda jde o nároky hmotné, prostorové či etické.

Objevovala se první hnutí, která se zaměřovala na obrodu církve. Stejně smýšlející jedince našel Hus na univerzitě. V reformní skupině na začátku 15. století byli vedle Husa Jeroným Pražský, Jakoubek ze Stříbra, Štěpán z Pálče a další mladí mistři. Tato skupina vzhlížela k názorům a myšlenkám oxfordského profesora Jana Viklefa. Od roku 1408 se rozpor mezi Husem a církevními úřady zostřoval. Hus byl kritizován za svá kázání a také za příliš velkou náklonnost k učení Jana Viklefa. Byl proti němu veden proces u papežské kurie.

V roce 1409 byl vydán králem Václavem IV. v Kutné Hoře mandát, který zcela změnil hlasovací poměry na Karlově univerzitě. Mistr Jan Hus měl na vydání dekretu značný podíl. Český národ měl při hlasování tři hlasy, kdežto Bavorsko, Sasko a Polsko

⁹⁴ SOUKUP, Pavel. *Jan Hus: život a dílo*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2015, s. 24.

⁹⁵ Tamtéž, s. 26–27.

mělo jen jeden společný hlas. Po tomto verdiktu mnoho příslušníků těchto národů Prahu opustilo. Za univerzitu převzal zodpovědnost Hus a stal se rektorem.⁹⁶

V roce 1410 se spory ještě více prohloubily. Hus zorganizoval na univerzitě obhajobu spisů Jana Viklefa a také se ohradil proti spálení jeho knih. Papežské kurii se to nelíbilo a předvolali ho do Říma. Také dochází k rozkolu reformní skupiny orientované na Viklefovo učení. Do určité míry je zde souvislost s koncilem v Pise (1408), kde byli zatčeni a vězněni původní Husovi sympatizanti Stanislav ze Znojma a Štěpán z Palče. *„1408 se S. ze Z. na výzvu kardinála Ugoccione de Urbino, pověřeného vyšetřováním případu, vypravil spolu se Š. z Pálče na cestu do Říma, v Bologni však byli uvězněni a propuštěni až během února 1409 v souvislosti s přípravou pisánského koncilu. Vyšetřovací komise i pisánským koncilem v červnu zvolený papež Alexander V. prohlásili věroučná stanoviska S. ze Z. za pravověrná. Po návratu do Prahy se S. ze Z. stále více názorově rozcházel s J. Husem a Jakoubkem ze Stříbra, kteří akceptovali radikální Viklefovy myšlenky (zvláště chápání církve jako neviditelného společenství předurčených ke spasení) a programově spoléhali na podporu světské moci; S. ze Z. naproti tomu chápal církevní reformu jako úkol církve samotné.“⁹⁷*

Hus uspořádal další obhajobu Viklefova učení. V říjnu roku 1412 byla na Husa uvalena zostřená papežská klatba, zejména kvůli tomu, že se nedostavil k soudu. Poté Hus odešel z hlavního města. Král Zikmund společně s papežem Janem XXIII. svolali kostnický koncil, který měl vyřešit situaci a odstranit církevní schizma.⁹⁸ Na koncil byl pozván i mistr Jan Hus. Svě učení neodvolal, byl zbaven kněžské hodnosti. *„Rozsudek smrti byl proveden mezi zahradami a opevněním kostnického předměstí. Hus přijal svůj osud statečně, posílen příkladem starokřesťanských mučedníků a utrpením Krista, v jehož stopách se hlavně v závěru své pouti snažil ubírat.“⁹⁹*

Po Husově smrti pokračují v jeho myšlenkách například Jan z Příbramě nebo Petr z Mladějovic, který ve spisu *Zpráva o při mistra Jana Husa vedené na koncile kostnickém*

---

⁹⁶ SOUKUP, Pavel. *Jan Hus: život a dílo*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2015, s. 81–83.

⁹⁷ MERHAUT, Luboš, a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. 4/I. S–T*. Praha: Academia, 2008, s. 332.

⁹⁸ SOUKUP, Pavel. *Jan Hus: život a dílo*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2015, s. 24–30.

⁹⁹ Tamtéž, s. 167–168.

(*Relatio de magistri Joannis Hus causa in concilio Con. stantiensi acta*) popsal události z koncilu v Kostnici. Také Husa do Kostnice doprovodil.¹⁰⁰

5.2. Husitská revoluce

Důležitou součástí husitské revoluce je její revoluční program. Revolučním programem husitů, který byl schválen v květnu roku 1420, byly *Čtyři pražské artikuly*. Již v letech 1412–1413 vytvořil mistr Jan Hus tři principy, které byly potřebné k nápravě křesťanstva. Mezi tyto tři principy patřily *svoboda kázání božího slova v duchu evangelia, zákaz světského panování církve (zabor jejího pozemkového majetku a vytěsnění duchovenstva ze sféry světské politiky) i vykořenění smrtelných hříchů*.¹⁰¹ V roce 1414 byla k Husovým principům přidána Jakoubkem ze Stříbra další zásada, a to *přijímání svátosti oltářní pod obojí způsobou (těla i krve Páně) jak celebrujícím knězem, tak všemi účastníky mše*.¹⁰² Právě Jakoubek ze Stříbra nastoupil v Betlémské kapli jako kazatel po smrti Jana Husa. Zřejmě v roce 1416 přeložil spis Jana Viklefa *Dialog mezi Pravdou a Lží o chudobě kněžstva*. Také napsal traktát *Spasitel náš (Salvator noster)*. Tento spis je důležitý, protože hájí přijímání pod obojí. Jakoubek ze Stříbra nechal text napsat na zdi Betlémské kaple.¹⁰³ Prostředkem, který vytvářel revoluční atmosféru, byly také husitské písně. Nejednalo se jen o písně bojovné, ale zejména o písně duchovní.¹⁰⁴

Husité do svých reformačních pokusů zapojovali ženy i děti. Desatero pro děti kněze Jana Čapka bylo zpíváno již v roce 1417. Důležitou roli hrály zbožné matky, které měly na děti velký vliv. „*Pro ženy, jež se svými dětmi odešly na Tábor a spolu s nimi se účastnily obrozeneckých bouří, válečných výprav i upalování nepřátel kalicha, byla víra ve „svaté pravdy“ nade vše v jejich často strastiplném pozemském životě.*“¹⁰⁵ Je zřejmé, že ženy v husitském hnutí braly své postavení velmi vážně, když vystavovaly děti takovému nebezpečí. Prosté ženy, především vdovy, prožívaly motlitby osobněji než muži. „*Ženy*

---

¹⁰⁰ HRABÁK, Josef; aj. *Dějiny české literatury. I Starší česká literatura*. Praha: Nakladatelství ČSAV, 1959, s. 202.

¹⁰¹ ČORNEJ, Petr. *Husitská revoluce: stručná historie*. Praha: nakladatelství Paseka, 2021, s. 14.

¹⁰² Tamtéž, s. 14.

¹⁰³ HRABÁK, Josef; aj. *Dějiny české literatury. I Starší česká literatura*. Praha: Nakladatelství ČSAV, 1959, s. 202.

¹⁰⁴ DAŇHELKA, Jiří. *Husitské písně*. Praha: Československý spisovatel, 1952, s. 206.

¹⁰⁵ ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce 2, Kořeny české reformace*. Praha: Karolinum, 1993, s. 37.

však bývaly též vnímavější k slově kazatele a svým zanícení se přičiňovaly o širší působnost jak konformních, tak i reformních, či přímo heretických ideálů.¹⁰⁶

Oddanost žen nabyla takové míry, že nechtěly zastávat tradiční roli v rodinném kruhu. Chtěly se zúčastňovat manifestačních poutí do blízkých a vzdálených míst. Zaručenou spásou se staly útky do vyvolených měst. Táborští kazatelé si s odchody žen nevěděli rady, proto se obrátili na pražské mistry. Ti došli k závěru, že spása duše je prioritní a je nadřazena manželské věrnosti. Ženy se začaly silně emancipovat. Dovedly vzít do rukou i kopáče a jejich úkolem bylo kopat ochranné příkopy. Ženy ovšem v centru veřejného dění dlouho nebyly. „*Poslední zpráva o jejich bojovné aktivitě vně domácnosti, která měla nadále zůstat jejich údělem, pochází z roku 1428.*“¹⁰⁷

Ženy a Vavřinec z Březové

Husitská kronika Vavřince z Březové se především zaměřuje na církevní reformu a spory mezi kališníky a katolíky, ovšem nalezneme v ní i zmínky o činnosti žen během husitské revoluce.¹⁰⁸

Ženy se do dění husitské revoluce aktivně zapojovaly. Spolu s panoši, sedláky a práčaty se ženy dopouštěly nebezpečných činů, a to i v plzeňském kraji. Mezi tyto činy patřilo například vypalování kostelů, klášterů, farských domů, zapalování tvrzí a zabavování majetku, který byl následně také spálen.¹⁰⁹ Ženy se nechovaly standardním způsobem. Můžeme v jejich chování zachytit až fanatické projevy. Takové jednání husitských žen nekoresponduje s duchovní čistotou. Je důležité podotknout, že role ženy se opět mění. Je postavena do popředí, vyrovnává se mužské roli, ovšem na druhou stranu ztrácí svou nevinnost.

Nyní se podíváme na články táboritů, které jsou věnovány ženám. Táboritům bylo vytýkáno, že jsou jejich články bludné. Ženské tematiky se dotýkají tyto čtyři.

---

¹⁰⁶ ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce 2, Kořeny české reformace*. Praha: Karolinum, 1993, s. 37.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 41.

¹⁰⁸ KRÝCHOVÁ, Petra. *Žena v očích Vavřince z Březové* [online], Fakulta přírodovědně humanitní a pedagogická, Technická univerzita v Liberci 2014, bakalářská práce, s. 28.

[cit. 1. 2. 2022] Dostupné z:

https://dspace.tul.cz/bitstream/handle/15240/14846/BP_Petra_Krychov%20a1.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Autorka sumarizuje informace odborných pramenů. Viz Z BŘEZOVÉ, Vavřinec – HEŘMANSKÝ, František. *Husitská kronika*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1954.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 31.

1. Ženy v obnoveném království církve budou rodit syny a dcery bez tělesného rozrušení a bolesti. Toto je kacírství.
2. Ženy v obnoveném království církve nejsou povinny být po vůli svým manželům ani naopak oni jim. To je kacírství.
3. Ženy v obnoveném království církve budou rodit bez oplodnění tělesným semenem. To je kacírství.
4. Je dovoleno ženám v čase pomsty odloučit se a odejít od svých mužů, byť věrných, třeba i proti jejich vůli, a od svých dětí a svých příbytků na hory anebo do pěti měst. To je blud.¹¹⁰

6. Shrnutí a posouzení předmětné tematiky

V průběhu husitského období bylo pohlíženo na ženy různými způsoby. Již ve 14. století se v dílech objevovaly na něžné pohlaví rozdílné názory. O ženě, vystupující jakožto hříšnice, psali již takzvaní Husovi předchůdci, ke kterým například patří Konrád Waldhauser, Jan Milíč z Kroměříže či Matěj z Janova. Ženy byly nejvíce obviňovány z cizoložnictví a smilstva. Byly taktéž kárány za nošení přepychového oblečení. Je upozorňováno na tanec jakožto prostředek hříchu. Je důležité také podotknout, že v této době chtěli někteří vzdělanci hříšné ženy očistit. Mezi takové patřil Jan Milíč z Kroměříže, který se o pražské nevěstky nejen staral, ale především je učil poznávat správný náboženský život.

Co se týče Tomáše Štítného ze Štítného, vnímal ženy civilněji než někteří jeho pokračovatelé. V dílech se podrobněji zaměřoval na sociální stratifikaci. V traktátech se zabýval stavem panenským, vdovským a manželským. Je zajímavé, že přestože nebyl sám knězem, zaslíbil svoji dceru Anežku Kristu bez ambice jejího rodového údělu. Jeho rozhodnutí můžeme přisuzovat tomu, že chtěl pro dceru jen to nejlepší, což v jeho očích bylo zasvěcení Kristu a setrvání ve stavu panenském. Právě panenský stav Štítný považuje za nejdůstojnější a nejčistší.

---

¹¹⁰ KRÝCHOVÁ, Petra. *Žena v očích Vavřince z Březové* [online], Fakulta přírodovědně humanitní a pedagogická, Technická univerzita v Liberci 2014, bakalářská práce, s. 35.

[cit. 1. 2. 2022] Dostupné z:

[https://dspace.tul.cz/bitstream/handle/15240/14846/BP_Petra_Krychov%
c3%a1.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://dspace.tul.cz/bitstream/handle/15240/14846/BP_Petra_Krychov%c3%a1.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

Autorka sumarizuje informace odborných pramenů. Viz Z BŘEZOVÉ, Vavřinec – HEŘMANSKÝ, František. *Husitská kronika*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1954.

Štítný radí i hospodyním. Zdůrazňuje, jak by se měla chovat správná hospodyně. Dle jeho slov by měla správná hospodyně jít příkladem čeledi a dětem. V tomto okamžiku Štítný staví hospodyně a hospodáře do takřka stejné pozice, protože oba musí jít příkladem čeledi a dětem, oba jsou vzorem dobrého chování. Co ale Štítný zdůrazňuje především je to, že opilost u žen je ohavná a nedůstojná. Alkohol totiž zapříčiňuje u žen nehodící se projevy. Těmito slovy ženy vybízí, aby se od alkoholu držely dál.

V Husově díle převažuje motiv dcery Kristovy. Otcem je kněz dávající duchovním dcerkám rady, kterými se mají řídit, aby žily spokojeně pod ochranou Boží. Dcerka představuje věřící čistou ženu. V deváté kapitole *Dcerky* Hus vybízí duchovní dcerky, aby četly. Již pro Tomáše Štítného ze Štítného je četba důležitá, hlavně tedy pokud jde o jeho dceru Anežku, které věnoval několik spisů. U Husa motiv četby sílí. Je zde na ženu nahlíženo jako na osobu, která se může vzdělávat pomocí četby a také četbu individuálně interpretovat.

Důležité informace o ženách a pohledu na ně můžeme nalézt i v Husově korespondenci. Zejména je zajímavý dopis adresovaný mistru Martinovi z Volyně. V tomto dopisu Hus Martina z Volyně upozorňuje na strasti spojené s ženami. Hlavní radou je vyhýbání se kontaktu s ženami. Je zajímavé, že Hus na ženy pohlíží jako na jakési pokušitelky, které mohou svést muže z jeho duchovní cesty, ovšem na druhou stranu věří, že některé ženy představují Kristovy dcerky a jsou schopny vyvarovat se hříchu a prožít svůj život v naprosté čistotě.

Můžeme se setkat i s díly, kde je žena viděna ze zcela odlišného úhlu. Je tomu tak například v anonymní veršované skladbě *Viklefice*. Žena je středem výsměchu, ironie a parodie. Ve skladbě se objevuje společensko-náboženský útok a je zde silně parodizována husitská zbožnost. Myšlenky, názory a postoje objevující se ve *Viklefici* zcela nekorrespondují s názory mistra Jana Husa. Husitská žena již není vnímána jako duchovní dcerka, nýbrž jako lhářka, která vybízí nezkušené mladé panice ke smilstvu.

Závěr

Bakalářská práce se zaměřovala na vnímání žen v husitském období. Je na místě si uvědomit, že v této historické epoše se ženy začínaly zapojovat do společenského dění a v některých oblastech nabývaly téměř rovných práv jako muži. I v náboženské sféře se postavení žen za toto období velmi změnilo. Žena nemusela zůstat v domácnosti a nebyla jí již určena jen role ženy jakožto matky, ale také například právě role duchovní.

Je důležité si ovšem uvědomit, že názory na ženy nebyly jednotné. Některé ženy se rády zdobily různými šperky, rády tančily a staraly se o svůj zevnějšek. To v tehdejší době zcela nekorespondovalo s křesťanským životem, a tak vznikaly názory, že jsou ženy hříšné, nabádají muže pouze ke smilstvu a odvrací je od Boha. Tyto názory se objevují především v kázáních Konráda Waldhausera a také se s nimi setkáváme u Jana Milíče z Kroměříže. Milíč varoval zejména před bekyněmi, podle něj jsou prolhané a nedá se jim věřit. Na druhou stranu se snažil situaci žen zlepšit. Nechal postavit Jeruzalém a vedl pražské nevěstky k spořádanějšímu životu.¹¹¹ Jiný pohled na ženy měl další z Husových předchůdců, a to Matěj z Janova. Žen se zastával, a dokonce je dával za příklad mužům.

Důležitá literární osobnost, která ovlivnila pohled na ženské pohlaví, je Tomáš Štítný ze Štítného. Jeho traktáty se dotýkají i tématu sociální stratifikace. V traktátu *O trojím stavu, panenském, vdovském a manželském* vyzdvihuje především stav panenský a popisuje ho jako nejčistší ze všech. Proto také apeluje na dceru Anežku, aby žila v naprosté čistotě a zasvětila svůj život Bohu. Zde můžeme vysledovat, že se názor na ženu mění. Očima Tomáše ze Štítného není žena brána jen jako hříšnice. Názor je určitě ovlivněn tím, že měl Štítný dceru a přál si pro ni jen to nejlepší. Chce dceři předat poučení a navést ji na správnou cestu životem.

Na tuto myšlenku navazuje mistr Jan Hus v díle *Dcerka O poznání cesty pravé k spasení*. Hus vnímá ženy jako duchovní dcerky a dává jim rady, jak by měly žít, aby nehřešily. Ženy mu nejsou lhostejné, věří, že dokážou vést život zasvěcený Bohu. Hus má v díle funkci vychovatele, který dcerky poučuje a připravuje je na život. Co je velmi důležité zmínit je to, že Hus nabádá dcerku, aby četla. To poukazuje na to, že dle Husa je

---

¹¹¹ Zajímavou okolností je zjištění, jak se některé ženy dostávaly do nevěstinců. Jednu z možností přibližuje *Dialogus* Jana z Rabštejna (1469), autor zmiňuje devastaci ženského kláštera v Chotěšově během občanské války v Čechách (vystoupení Zelenohorské jednoty proti králi Jiřímu v druhé polovině 60. let 15. století) a uvádí, že mnišky tohoto kláštera byly nuceny nastoupit na cestu prostituce, protože je válka připravila o živobytí i střechu nad hlavou.

žena schopna text individuálně interpretovat a je taktéž schopna se sama vzdělávat. Na druhou stranu v Husově korespondenci nalezneme několik dopisů, které se týkají ženské tematiky. Vyzdvihla bych především dopis mistru Martinovi z Volyně, kde mu radí, jak kázat. Součástí dopisu je i názor, že se má vyhýbat povídání s ženami a také má být opatrný při ženských zpovědích.

Další názor na ženy nám zprostředkovává anonymní veršovaná skladba *Viklefice* z počátku 15. století. Obsahuje silný výsměch a ironii. Jde o zesměšnění ženy, která je zde vyobrazována jako lhářka a podvodnice. Ze skladby je patrné, že autor si nedokáže představit ženu v nějakém náboženském postavení. Shazuje ji a nepřipouští, že žena jedná se správným úsudkem. Dle mého názoru autor skladby nepřipouští ani fakt, že by žena byla schopna se vzdělávat, natož číst, což je zcela protichůdný názor než Husův.¹¹²

Práce se zaměřovala především na reflexi ženy v husitském období. Je na místě si uvědomit, že pohled na ženy se měnil, u některých autorů byl totožný, jinde se názory neslučovaly. Ve 14. století bylo spíše na ženy pohlíženo jako na svůdnice, ovšem i v tomto období nalezneme názory, že ženy mohou žít křesťanský život. Je kladen důraz na panenskou čistotu, zejména v díle Tomáše Štítného ze Štítného. Za dob mistra Jana Husa se literární pohled některých mužů na ženy změnil. Hus vnímal ženy jako duchovní dcerky, které potřebují nasměrovat na správnou duchovní cestu. Ale na začátku 15. století se objevuje parodie ženské husitské zbožnosti v podobě skladby *Viklefice*. Ať už ženy byly brány jako důvody neřestí či jako nevinné panny, byla tato epocha pro ně důležitá. Ženy se objevují v textech a probíhá jakási emancipační vlna.

---

¹¹² Je otázka, zda si to opravdu myslel. Pokud by byl zastáncem tohoto názoru, je to odraz myšlení populace, pokud nikoli mohlo by se jednat o literární manipulaci.

Resumé

V husitské literatuře existuje řada děl, která jsou spjata s ženskou tematikou. Bylo zajímavé zkoumat některé texty a odkrýt to, jak na ženy bylo v tomto období pohlíženo. Cílem bakalářské práce je reflexe ženy v dílech husitského období. Práce zjišťuje, jakou roli měly ženy, a jak se jejich role během této historické epochy měnila.

Nejprve se práce zaměřuje na názory předchůdců mistra Jana Husa, zejména zkoumá traktáty Tomáše Štítného ze Štítného, zároveň je nastíněn jeho život. Dále je věnována pozornost jeho dceři Anežce a pražským bekyním. Poté se práce věnuje *Dcerce* od mistra Jana Husa. Práce obsahuje Husův život a jeho korespondenci, která je také zajímavým zdrojem informací. Další pohled na ženy husitského období nám poskytuje anonymní veršovaná skladba *Viklefice*. Ta podává zcela odlišný názor. Vyskytuje se zde silná ironie. Práce se také dotýká tématu husitské revoluce, především podává informace o tom, jak se ženy do revoluce zapojily. Toto období je pro ženy do určité míry emancipační.

Summary

There are a number of writings in Hussite literature that are related to women's themes. It was interesting to examine some of the texts and to reveal how women were viewed during this period. The aim of my bachelor thesis is a reflection of a woman in the writings of the Hussite period. My work examines what roles women portrayed and how their roles have changed during this historical epoch.

Firstly, the work focuses on the views of the predecessors of Master Jan Hus, especially the treatises of Tomáš Štítný ze Štítného and his life. Some attention is also paid to his daughter Anežka and Prague's beguines. We dedicated a part to Dcerka of Master Jan Hus. The work contains life of Master Jan Hus and his correspondence, which is also an interesting source of information. Another view on women of the Hussite period is provided by the anonymous verse composition *Viklefice*. It gives a completely different opinion. There is a strong irony. The work also touches on the topic of the Hussite revolution, especially providing information on how women joined the revolution. This period is largely emancipatory for women.

Seznam použité literatury a pramenů

BRUNO a Jiří SLÁMA, KYRALOVÁ, Marie, ed. *Život svatého Vojtěcha: Nascitur purpureus flos*. Praha: Vyšehrad, 2017. ISBN 978-80-7429-904-9.

ČORNEJ, Petr. *Husitská revoluce: stručná historie*. Praha: nakladatelství Paseka, 2021. ISBN 978-80-7637-189-7.

DAŇHELKA, Jiří. *Husitské písně*. Praha: Československý spisovatel, 1952.

ENNENOVÁ, Edith. *Ženy ve středověku*. Praha: Argo, 2001. ISBN 80-7203-369-7.

Fontes rerum Bohemicarum ed. Tom. IV. Praha: 1884. Český překlad in *Kroniky doby Karla IV*. Praha: Svoboda, 1987.

GEBAUER, Jan. *O životě a spisích Tomáše Štítného. Život Štítného. Jeho spisovatelská činnost vůbec*. Praha: Česká akademie věd a umění, 1923.

HRABÁK, Josef, ed. *Staročeské drama*. Praha: Československý spisovatel, 1950.

HRABÁK, Josef, ed. *Tisíc let české poezie*. Praha: Československý spisovatel, 1974.

HRABÁK, Josef. *Staročeské satiry*. Praha: Matice česká: Orbis, 1947.

HRABÁK, Josef; aj. *Dějiny české literatury. I Starší česká literatura*. Praha: Nakladatelství ČSAV, 1959.

HUS, Jan. *Dcerka: O poznání cesty pravé k spasení: Upr. František Žilka; Úvod naps. Noemi Rejchrtová; Kresby Anna Poustová*. Praha: Kalich, 1995. ISBN 80-7017-864-7.

CHÝNA, Jan. *Předchůdci Husovi: Konrád Waldhauser*. Praha: Ústřední nakladatelství a knihkupectví učitelstva československého v Praze. Společnost s. r. o., 1921.

CHÝNA, Jan. *Předchůdci Husovi: Matěj z Janova*. Praha: Ústřední nakladatelství a knihkupectví učitelstva československého v Praze. Společnost s. r. o., 1921.

CHÝNA, Jan. *Předchůdci Husovi: Milíč z Kroměříže*. Praha: Ústřední nakladatelství a knihkupectví učitelstva československého v Praze. Společnost s. r. o., 1921.

Jan 3, 16–17 Dostupné z: <https://www.bibleserver.com/CEP/Jan3%2C16-17> [15. 3 2022]

KANÁK, Miroslav. *Milíč z Kroměříže*. Na českých překladech z Milíčova díla spolupracoval Karel Červený. Praha: Blahoslav, 1975.

KOLÁŘOVÁ-CÍSAŘOVÁ, Anna. *Žena v hnutí husitském*. Praha: Sokolice, 1915.

KRÝCHOVÁ, Petra. *Žena v očích Vavřince z Březové* [online], Fakulta přírodovědně humanitní a pedagogická, Technická univerzita v Liberci 2014, bakalářská práce, [cit. 1. 2. 2022] Dostupné z: https://dspace.tul.cz/bitstream/handle/15240/14846/BP_Petra_Krychov%20c3%a1.pdf?sequence=1&isAllowed=y

KYBAL, Vlastimil. *M. Matěj z Janova, jeho život, spisy a učení*. Brno: nakladatelství L. Marek, 2000. ISBN 80-86263-05-3.

Listy dvou Janů. K vydání připravili a poznámkami opatřili Anna Císařová-Kolářová a Jiří Daňhelka, doslov napsal F. M. Bartoš. Praha: ELK, 1949.

MERHAUT, Luboš, a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. 4/I. S–T*. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1671-3.

NECHUTOVÁ, Jana, K. *Waldhauser a myšlenkové proudy doby Karla IV.*, SPFFBU 1979–80.

OLIVIER, Marin. *Geneze pražského reformního hnutí, 1360–1419*. Praha: Karolinum, 2017. ISBN 978-80-246-3136-3.

PELIKÁNOVÁ, Jitka, ed., PETÍRA, Stanislav, ed. a LEHÁR, Jan, ed. *Spor duše s tělem: O nebezpečném času smrti*. 2., opr. vyd. Praha: BB art, 2002. ISBN 80-7257-743-3.

PETRŮ, Eduard, *Zrcadlo skutečnosti: kniha o středověké, renesanční a barokní parodii*. Praha: ISV nakladatelství, 2002. ISBN 80-85866-90-0.

REJZEK, Jiří. *Český etymologický slovník*. 1. vyd. Voznice: Leda, 2001. ISBN 80-8592-785-3.

RYCHTEROVÁ, Pavlína. *Vidění svaté Brigity Švédské v překladu Tomáše ze Štítného*. Praha: FILOSOFIA, 2009. ISBN 978-80-7007-294-3.

SOUKUP, Pavel. *Jan Hus: život a dílo*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2015. ISBN 978-80-7422-374-7.

ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce 2, Kořeny české reformace*. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7184-075-0.

ŠMAHEL, František; podle edice Bohumila Ryby. *Hranice pravdy: Husovy listy z Kostnice*. Praha: Argo, 2015. ISBN 978-80-257-1403-4.

ŠTÍTNÝ ze Štítného, Tomáš. *Knížky o hře šachové a jiné*. Uspořádal, k vydání připravil, poznámkami a slovníčkem opatřil František Šimek. Praha: SNKLHU, 1956.

ŠTÍTNÝ ze Štítného, Tomáš. *Řeči besední*. Praha: Academia, 1992. ISBN 80-200-0150-6.